

Bendras Europos Tarybos ir Europos Komisijos projektas

***EUROPOS PAVELDO DIENŲ
VADOVAS – PRAKTINĖS GAIRĖS***

Parengė Michel Kneubühler

Švietimo ir kultūros GD

Programa “Kultūra”

Europos paveldo
dienos

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

ĮVADAS

Europos paveldo dienos yra bendras Europos Tarybos ir Europos Komisijos projektas. Šios institucijos yra atsakingos už programą Europos lygmeniu, o praėjusiais metais jos nusprendė Paveldo dienas pertvarkyti ir atgaivinti.

Siekdamos užtikrinti europinį aspektą, Europos Taryba ir Europos Komisija per kasmetines Europos paveldo dienas Briuselyje surengė bendrą spaudos konferenciją. Vėliau pasinaudojus Belgijos regionų ir fondo „King Baudouin“ parama buvo surengtas pirmasis Europos paveldo forumas „Paveldas ir dialogas“ (jis vyko Briuselyje 2008 m. spalio 23–24 d.). Forumas tapo tarsi įnašu į 2008-uosius Europos kultūrų dialogo metus ir buvo skirtas Europos paveldo dienų 20-ies metų sukakčiai Belgijoje paminėti.

Tačiau Europos paveldo dienos ir toliau išlieka labai populiarios visose 49-iose Europos Tarybos Europos kultūros konvencijos valstybėse narėse¹. Šios kasmetės Paveldo dienos, kurioms kaskart pasirenkama tam tikra tema, dažniausiai organizuojamos rugsėjo pabaigoje NACIONALINIŲ valstybių narių lygmeniu.

Šių praktinių gairių tikslas – teikti koordinatoriams patarimus ir pasiūlymus dėl Paveldo dienų organizavimo. Nemažai valstybių narių iš Vidurio ir Rytų Europos taip pat pradėjo rengti programą savo šalyse, tad šiomis gairėmis siekiama palengvinti jų darbą. Parengti šias gaires Europos Taryba paprašė Michelio Kneubühlerio, kuris daugelį metų buvo susijęs su Europos paveldo dienomis. Gairės buvo pateiktos koordinatoriams visose valstybėse narėse, ir jie galėjo pareikšti pastabas. Atsakiusieji išreiškė pasitenkinimą šiuo tekstu ir mano, kad jis yra naudingas.

Tikimasi, kad šios gairės bus naudingos Paveldo dienų koordinatoriams, o jie užtikrins, kad dokumentas pasieks šį renginį vietos lygmeniu organizuojančius asmenis. Jį taip pat bus galima rasti Europos paveldo dienų interneto svetainėje <http://www.coe.int/culture>.

---

¹ Albanija, Andora, Armėnija, Austrija, Azerbaidžanas, Belgija, Baltarusija, Bosnija ir Hercegovina, Bulgarija, Kroatija, Kipras, Čekijos Respublika, Danija, Estija, Suomija, Prancūzija, Gruzija, Vokietija, Graikija, Šventasis Sostas, Vengrija, Islandija, Airija, Italija, Latvija, Lichtenšteinas, Lietuva, Liuksemburgas, buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija, Malta, Moldova, Monakas, Juodkalnija, Nyderlandai, Norvegija, Lenkija, Portugalija, Rumunija, Rusija, San Marinas, Serbija, Slovakija, Slovėnija, Ispanija, Švedija, Šveicarija, Turkija, Ukraina, Jungtinė Karalystė.

TURINYS

IVADAS.....	2
TURINYS.....	3
1. EUROPOS PAVELDO DIENOS.....	4
1.1 Paveldo idėja.....	4
1.2 Šiek tiek istorijos	5
1.3 Siekiai.....	6
1.4 Principai.....	7
1.5 Tikslinės grupės / auditorijos.....	8
2. EUROPOS PAVELDO DIENŲ KOORDINAVIMAS.....	10
2.1 Koordinavimas Europos lygmeniu	10
2.2 Koordinavimas nacionaliniu lygmeniu	11
2.3 Koordinavimas vietos ir regionų lygmeniu.....	12
3. EUROPOS PAVELDO DIENŲ ORGANIZAVIMAS.....	13
3.1 Veiklos valdymas	13
3.2 Organizatoriai.....	14
3.3 Tvarkaraštis.....	15
3.4 Temos.....	16
3.5 Programa.....	18
3.6 Saugumas.....	19
3.7 Biudžetas ir partnerystė	20
3.8 Nemokamas jėjimas	21
3.9 Bendravimas	22
3.10 Rezultatai ir vertinimas.....	24

1. EUROPOS PAVELDO DIENOS

1.1 Paveldo idėja

Europos paveldo dienos, be abejonės, yra vienas svarbiausių pastaruosius kelis dešimtmečius vykusios paveldo idėjos raidos rezultatų. Mes netgi galime teigti, kad, vykstant dialektiniam svyravimui tarp renginio ir viešosios nuomonės, pačios Europos paveldo dienos padėjo pakeisti šios sudėtingos idėjos sampratą didelėse plačiosios visuomenės grupėse. Idėjos tyrimas susijęs su etimologija, politine istorija ir antropologija.

PAVELDO SAMPRATA

Romėnų teisėje *patrimonium* reiškia *paterfamilias* – paveldo dalį, kuri turėjo būti perduota kitoms kartoms. Taigi *palikimas* ir *paveldas* yra du etimologiškai susiję terminai, ir mes galime tvirtinti, jog tai, kad dviejuose renginio pavadinimuose (prancūziškame *Journées européennes du patrimoine* ir angliškame *European Heritage Days*) pasirinkti kaip tik šie du žodžiai, yra svarbu. Be to, toks pat paradoksalus semantinis poslinkis matomas abiejose kalbose: žodžiai, kurie iš pradžių empatiškai nurodo privačią sritį (pavyzdžiui, mes kalbame apie „genetinį paveldą“), taip pat ėmė reikšti visus „bendro turto“ aspektus gamtoje ir visuomeninėje kūryboje konkretaus regiono, tautos ar netgi visos žmonijos lygmeniu – tai liudija UNESCO „Pasaulio paveldo sąrašas“.

SAUGOTI, KAD BŪTŲ GALIMA PERDUOTI

Norėdami suprasti šį prasmės poslinkį, trumpai pažvelkime į istoriją. Netgi nekalbant apie senovinėse šventyklose saugomas vertybes, viduramžių bažnyčiose laikomos kolekcijos (ypač šventieji relikvai), jau yra bendras turtas, kuris turi būti apsaugotas ir perduotas kitoms kartoms. Renesanso epochoje šis reiškiny susitiprėjo, nes buvo perkeltas į pasaulietinę sritį, pvz., įkurti retenybų kambariai, humanistų bibliotekos, sukauptos tapybos ir skulptūros darbų kolekcijos ir t. t., taip pat į pilietinį gyvenimą (tai buvo pirmosios apsaugos priemonės, kurių įsakė imtis pontifikatas ar Italijos kunigaikščiai). Vėlesniais amžiais buvo sukurti pirmieji vieši muziejai – Ashmoleano muziejaus Oksforde įkūrimo metais laikomi 1683 m. – augo susidomėjimas antikos paveldu, patvirtintas François-Roger de Gaignières (1642–1715) ir Johanno Joachimo Winckelmanno (1717–1768) darbais, taip pat Erkolano ir Pompėjos atradimu XVIII amžiaus pradžioje.

Atėjus Apšvietos amžiui ir prasidėjus politiniams neramumams po Prancūzijos revoliucijos, paveldo išsaugojimas ir perdavimas tapo valstybių *ardente obligation*, t. y. dabar tikslas akivaizdžiai tapo politinis: *įkvėpti naujo gyvenimo visiems šiems turtams, paveldėtiems iš buvusio režimo, atgaivinti, netgi dėl nemokšų, kurie juos niekina* (Jean-Baptiste Mathieu, Viešojo švietimo komiteto pirmininkas, 1793 m.). Siekiant ugdyti nacionalinę dvasią, visoje Europoje buvo parengti teisės aktai ir sukurtos organizacijos, kurių tikslas – inventorizuoti, tyrinėti, apsaugoti, išsaugoti ir perduoti „istorijos paminklų“ bei „meno“ siunčiamą informaciją.

NUO „ISTORIJS PAMINKLŲ“ IKI „BENDRŲ VERTYBIŲ“

Nors paveldo idėja ilgiau nei pusę amžiaus buvo plėtojama pirmenybę teikiant labiau žmogiškajam negu politiniam požiūriui, nuo tada paveldo kūrimu laikoma nuolat besikeičianti simbolinė kūryba, *socialinis procesas demokratiniu požiūriu, galintis sukurti bendruomenę, investuojančią į tai ekonominės ir kultūrinės plėtros forma, ir ypač savo bei kitų sampratą erdvės / laiko požiūriu*

(Dominique Poulot). Tai paaiškina, kodėl konkrečios socialinės grupės, o kartais ir visa bendruomenė prie sudedamųjų paveldo dalių priskiria itin įvairius elementus: prie archeologijos paminklų, bažnyčių ir pilių sąrašų buvo pridėtos senovės kaimo bendruomenės, pramoniniai įrenginiai, atmintinos vietos, įgūdžiai, nematerialus paveldas ir t. t. Nors ir ne viskas yra paveldas, juo gali tapti bet kas, jei tik bendruomenė mano, kad šis praeities palikimas yra „bendra vertybė“, kad ir koks kuklus jis būtų.

Praėjus maždaug 15 metų po 1975 m. Europos architektūros paveldo metų, 1991 m. buvo pristatytos Europos paveldo dienos, kurių lygmuo neturi precedento. Tai – bendras chronologinis ir institucinis pagrindas daugelio europiečių išreikštiems lūkesčiams: šiandien Europai tenka sunki užduotis didinti bendrojo paveldo pažinimą nuo Jerevano iki Dublino ir nuo Palermo iki Helsinkio, nesumenkinant priklausymo konkrečiam regionui ar šaliai jausmo. Trumpai tariant, mes turime užtikrinti, kad, Jean-Michelio Leniaudo žodžiais tariant, Europos paveldas *būtų sudėtinė įvairovės paieškos ir vienybės siekio išraiška*.

1.2 Šiek tiek istorijos

Europos paveldo dienos gimė 1985 m. spalio 3 d. Grenadoje, Ispanijoje. Tą dieną prancūzų ministras Jackas Langas Antrojoje Europos ministrų, atsakingų už architektūros paveldą, konferencijoje, Europos Tarybos iniciatyva surengtoje Andalūzijos mieste, savo kolegoms pateikė pasiūlymą visos Europos mastu išplėsti Istorijos paminklų atvirų durų dieną, kuri buvo sėkmingai pradėta rengti praėjusiais metais Prancūzijoje. Buvo priimta rezoliucija *dėl architektūros paveldo, kaip gyvenimo kokybės veiksnio, populiarinimo socialiniame ir kultūriniame gyvenime*. Joje buvo rekomenduota, kad valstybės, *laikydamosi savosios paveldo išsaugojimo strategijos, vykdytų esamą architektūros paveldo koncepcijos plėtrą ir skatintų bendrą visuomenės informuotumą bei prieigą prie savo paveldo*.

1985–1991 m.: PIRMOSIOS INICIATYVOS

Vėlesniais metais prie Prancūzijos šiame žygyje prisidėjo daug valstybių pirmeivių: Nyderlandai (1987 m.), Švedija ir Malta (1988 m.), Belgija (1989 m.), Danija, Škotija ir Turkija (1990 m.). 1991 m. šių iniciatyvų plėtra paskatino Europos Tarybą, naudojantis finansine Europos Bendrijų Komisijos, Europos kultūros fondo ir Nyderlandų vyriausybės parama, įsteigti „koordinavimo įstaigą“, atsakingą už pagalbą šalims, norinčioms pradėti rengti savo Paveldo dienas. Šios įstaigos uždavinys buvo padėti rinkti duomenis apie įvairius renginius, skatinti organizatorius ir palengvinti informacijos sklaidą bei dalijimąsi patirtimi. Steigiamojoje konferencijoje Strasbūre dalyvavo įvairių šalių partnerių atstovai.

1992–2008 m.: PLĖTROS METAS

Nuo tada iniciatyva pradėjo sklisti po visą Europą: 18 šalių dalyvavo 1992 metais, 23 – kitais metais, 40 – 1996 m. ir 46 – 1999 m. Europos Tarybai ir Europos Komisijai nusprendus, kad renginiui reikalingas naujas postūmis, Europos paveldo dienos 1999 metais tapo bendra Europos Tarybos ir Europos Komisijos iniciatyva. Tarptautinio koliokviumo, kuris tais metais vyko Briuselyje bendradarbiaujant su „King Baudouin Foundation“ (atsakingu už Europos paveldo dienų koordinavimą nuo 1994 m.) ir kuriame dalyvavo 250 dalyvių iš 42 šalių, pavadinimas atskleidė, kokių sunkumų kyla: *Europos paveldo dienos: raktai į sėkmę ir rytdienos sunkumai*. Tais pačiais metais Europos paveldo dienoms buvo sukurtas šūkis-manifestas: „Europa, bendras paveldas“.

Maždaug po dešimtmečio 49 Europos kultūros konvencijai priklausančios šalys organizuoja Europos paveldo dienas kiekvieną rugsėjį.

EUROPOS PAVELDO DIENOS: RENGINYS IR PROJEKTAS

Praėjus beveik 25 metams po Granados konferencijos, dabar organizuojamų Europos paveldo dienų renginių (Europos, nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmeniu) sėkmė yra įspūdinga. Kiekvienais metais dešimtis tūkstančių paveldo vietų 49 valstybėse narėse aplanko dešimtys milijonų piliečių. Dėl šios sėkmės Europos Taryba ir Europos Komisija, padedamos nacionalinių koordinatorių ir dalyvių, susijusių su Europos paveldo dienomis įvairiose šalyse, renginiui siekia suteikti naują impulsą. Greta visuomenės – ypač jaunimo – žinių apie vietos paveldą gilinimo Projektą sudaro priklausomybės daugialypei kultūrai suvokimo ugdymas, skatinant kultūrų dialogą ir padedant platinti gilesnę paveldo koncepciją, apimančią ne tik paminklus ir architektūrinę aplinką, bet ir žinias, praktinę patirtį bei nematerialųjį paveldą. Kitaip tariant, laikantis Kultūros paveldo vertės visuomenei pagrindų konvencijos, priimtos Faro mieste, Portugalijoje, 2005 m. spalio 27 d., tai yra patvirtinimas, kad *kultūrinis paveldas yra ištekliai, kuriais remiantis būtų galima plėtoti dialogą bei demokratiškus debatus, ir atvirumą tarp kultūrų.*

1.3 Siekiai

Įkvėpti gyvybės mūsų paveldui: tai šūkis, kurį Prancūzijos kultūros ministerija priėmė pirmosioms Istorijos paminklų atvirų durų dienoms 1984 m. Tų šalių, kurios eksperimentavo su savo pirmosiomis Europos paveldo dienomis vėlesniais metais, tikslas pirmiausia buvo kuo daugiau žmonių sužadinti norą išsaugoti paminklus savo vietinėje aplinkoje – pastatus, kurie yra kasdienio kraštovaizdžio dalis, bet dažnai lankytojų nepritraukia.

NUO VIETOS PAVELDO...

Tokių renginių tikslas taip pat yra atkreipti tam tikros šalies piliečių dėmesį į praėjusių šimtmečių palikimo grožį ir įvairovę, pabrėžiant įvairių pastatų panašumą arba skirtingumą, palyginus su kaimyniniais regionais ar šalimis. Kitas tikslas buvo gilinti žinias apie strategijas, programas ir technologijas. Jis įgyvendinamas, siekiant apsaugoti paveldą bei pasirūpinti, kad būtų deramai pripažinti visi, kurie profesionaliai arba savanoriškai įsitraukė į šį didžiulį kolektyvinį darbą.

...IKI KULTŪRŲ DIALOGO IR DARNIOS PLĖTROS

Praėjo ketvirtis amžiaus nuo pirmojo renginio Prancūzijoje, ir nors pradiniai tikslai išlieka tie patys, atsirado keletas naujų. Dėl Europos paveldo dienų poveikio bendruomenei dabar taip pat galima siekti:

- gilinti visuomenės žinias apie konkrečius paveldo tipus, kurie nebūtinai atitinka tradicinę esminių politinių ir religinių vietų sampratą, – katedras, vienuolynus, pilis ir rotušes ir t. t.;
- atkreipti piliečių dėmesį į tam tikrų pastatų apsaugos, išsaugojimo ir pakartotinio naudojimo konkrečių aspektų sudėtingumą;
- tuo pat metu visose Europos žemyno šalyse į bendrą projektą suburti kuo įvairesnius partnerius – tai leido padaryti rengiamos Europos paveldo dienos;
- pasinaudojant renginiu sukurti nuolatinės priemonės, skirtas gilinti visuomenės žinias ištisuos metus.

Pagrindinis tikslas yra garsinti Europos paveldo dienas ir jų dabartinę įtaką, kad Faro pagrindų konvencijos (2005 m. spalio 27 d., Portugalija) patvirtintiems principams būtų suteikta konkreti išraiška:

- kurti „paveldo bendruomenės“ jausmą Europoje, remiantis konkretaus paveldo pripažinimu ir siekiu jį populiarinti;
- skatinti Europos piliečius priklausyti kelioms kultūroms, tapatinantis su konkrečiu jų regiono ar bendruomenės paveldu ir bendru Europos paveldu;
- galiausiai skatinti paveldo sampratą kaip papildomą priemonę, stiprinančią kultūrų dialogą ir asmenų bei visuomenės dialogo plėtrą.

Todėl Europos paveldo dienos gali būti vertinga priemonė, leidžianti užtikrinti bendrą požiūrį į kultūros paveldo tvarkymą visais lygmenimis įvairiose šalyse. Šiuo atveju atsižvelgiama į tai, kad visame paveldo pripažinimo procese – nuo paveldo objektų identifikavimo iki jų plėtimo juos saugant ir atkuriant (jei reikia) – būtina dalyvauti visuomenei.

1.4 Principai

Koherentiškumas ir lankstumas – dvi pagrindinės idėjos, išlikusios tobulinant Europos paveldo dienas per daugelį metų. Koherentiškumas, nes toks įvykis gali būti „nuoseklus“ visame žemyne tik tada, jei jo organizatoriai laikysis daugelio bendrų principų; lankstumas, nes, be abejo, istoriniai, geografiniai, demografiniai, ekonominiai, socialiniai ir kiti kontekstai, požiūriai ir politinės bei administracinės sistemos nuo vieno Europos krašto iki kito yra tokie skirtingi, kad nepakankamai lankstus pasiūlymas niekada neįsitvirtins.

BENDRIEJI PRINCIPAI

Atsižvelgiant į tai, kiekvienoje iš 49 Europos kultūros konvencijos valstybių narių Europos paveldo dienos turi būti organizuojamos pagal šiuos bendruosius principus:

- Europos paveldo dienos vyksta kasmet kurį nors rugsėjo savaitgalį;
- Europos paveldo dienų prioritetai – atverti pastatus ir vietas, kurios paprastai yra uždaros visuomenei;
- Europos paveldo dienomis gali būti suplanuoti apsilankymai į pastatus ir vietas, kurios paprastai atviros visuomenei, jei ten vyksta renginiai, kurie skiriasi nuo įprastų programų (specialios ekskursijos, parodos, koncertai, konferencijos, žaidimai ir kt.);
- dalyvavimas Europos paveldo dienų renginiuose (kiek tik įmanoma) turi būti nemokamas arba įėjimo mokestis turi būti mažesnis nei įprasta ir turi būti apmokestinami tik suaugusieji, o prašant iš lankytojų bet kokio mokesčio, turi būti pateikti paaiškinimai;
- Europos paveldo dienos turi skatinti mokyklinio amžiaus jaunimą dalyvauti šioje veikloje su visa šeima;
- pavadinimas „Europos paveldo dienos“ privalomas visoms šalims ir organizacijoms, kurios pageidauja būti susijusios su renginiu;
- visuose renginiui skirtuose reklamos dokumentuose, turi būti Europos paveldo dienų logotipas;
- šūkis „Europa, bendras paveldas“ turi būti vartojamas visose šalyse;

- vėliavą su Europos paveldo dienų logotipu reikėtų iškelti ant visų pastatų arba vietų, susijusių su šiuo renginiu.

Per daugiau nei 15 metų buvo įrodyta, kad šie principai pritaikomi visiems regionams ir organizacijoms. Jų laikymasis ateityje padės sustiprinti tarptautinį renginio aspektą, taip pat kiekvieno dalyvio priklausymo bendrų vertybių ir vieno likimo bendruomenei, vadinamai Europa, jausmą (platesnį už jo ar jos asmenines savybes).

1.5 Tikslinės grupės / auditorijos

Pagal apibrėžimą Europos paveldo dienos skirtos suburti kuo daugiau žmonių ir skatinti puoselėti bendrą paveldą. Tačiau šis kilnus tikslas reikalauja išsamių visų lygmenų organizatorių žinių apie grupes, darančias ypatingą įtaką, kurios dažnai yra pastebimos per renginį, taip pat apie lankytojų ypatumus konkrečiame Paveldo dienų kontekste.

PLATI AUDITORIJA

Bendruoju atveju Europos paveldo dienoms būdingas vis platesnis „spektros“ grupių, kurios paprastai lanko paveldo pastatus arba vietas. Prie „įprastinių lankytojų“, kurie paprastai lankosi paveldo vietose norėdami susipažinti su šiaip neprieinamais paminklais, priskiriami ir „proginiai lankytojai“, kuriuos traukia įprastinėje jų aplinkoje organizuojama veikla, bei „išskirtiniai lankytojai“, kuriuos aplankyti konkrečius pastatus arba paveldo vietas traukia renginio viešumas arba jiems skiriamas žiniasklaidos dėmesys.

Siūlydami veiklą organizatoriai privalo atsižvelgti į šią auditorijos įvairovę, pateikti ir ypatingą paprastai neprieinamos paveldo vietos atradimo patirtį, ir visiškai naujai pristatyti paprastai atvirą visuomenei vietą. Ypač svarbu, kad konkrečiai sričiai sukurtos programos galėtų pritraukti „išskirtinius lankytojus“ į jiems anksčiau nežinotus pastatus. Todėl galbūt būtų naudinga atkreipti ypatingą dėmesį į jaunus žmones (ypač į paauglius), kurie dažnai laikomi nesidominčiais paveldo objektais. Be to, Europos paveldo dienos gali tapti ypatinga proga „naujakuriams“ – žmonėms, kurie neseniai persikėlė į atitinkamą teritoriją ir kuriems galimybė atrasti vietinį paveldą jaukiame ir svetingame Europos paveldo dienų kontekste padėtų geriau čia įsitvirtinti.

ŽIŪROVAI... AR DALYVIAI?

Keliuose Europos paveldo dienose dalyvaujančių grupių tyrimuose (žr. 4 dalį „Bibliografinės nuorodos“) buvo išryškintas sociologų vadinamojo „socialinio prestižo“ reiškinys. Dėl to, kad renginys buvo Europos masto, dėl skirtingų programų, įvairių dalyvių, daugelio nemokamų paslaugų bei šventinių arba „visapusiškų“ aspektų, lankytojai linkę vertinti renginį palankiai, o tai reiškia, kad jie elgiasi kitaip nei žmonės, kurie paprastai vyksta apžiūrėti paminklų savaitgaliais.

Europos paveldo dienų lankytojai paprastai labai atviri, noriai klausosi ir yra geranoriški todėl jiems galima perduoti gana sudėtingus „pranešimus“, pavyzdžiui, kad šis renginys yra puiki galimybė gilinti vietos visuomenės žinias apie poreikį išsaugoti tokį ir tokį pastatą, nesiderinantį su tradicine paveldo samprata. Taigi kyla klausimas, ar Paveldo dienų lankytojai nėra ir jų „dalyviai“, kurie dažnai entuziastingai pasirengę dialogui ir bendrauja su žmonėmis, atsakingais už paveldą dėl savo profesinės ar savanoriškos veiklos.

Tad peršasi išvada, kad daugelis Europos paveldo dienų lankytojų elgiasi labiau kaip „socialiniai dalyviai“, o ne kaip vartotojai. Tokiu atveju ir atsižvelgiant į tai, kad renginys stiprina socialinius saitus bei laikinai sukuria „nekomercinę viešąją erdvę“, jis sudaro išskirtinę galimybę pristatyti aukšto lygio kultūrinį renginį „margai“ auditorijai. Kitaip tariant, Europos paveldo dienos nėra tik kasmetis *ad hoc* ritualas, kurį džiaugsmingai švenčia žiniasklaida. Šis renginys taip pat gali tapti išeities tašku (ar kulminacija) ilgiau trunkančioms kultūros sklaidos priemonėms, susijusioms su skirtingais partneriais, nes iš esmės jis turi reikiamą impulsą, kad įkvėptų dalyvius ir pagyvintų lankytojus. Taigi atsakydami į lankytojų siekius visų lygmenų organizatoriai turi atsižvelgti į anksčiau minėtas ypatybes.

2. EUROPOS PAVELDO DIENŲ KOORDINAVIMAS

2.1 Koordinavimas Europos lygmeniu

Europos paveldo dienos, kurios pirmą kartą buvo sumanytos 1985 m. per Antrąją atsakingų Europos ministrų konferenciją Granadoje (Ispanijoje) už architektūros paveldą, tapo tikrove 1991 m., kai Europos Taryba pažymėjo, kad bandomieji įvairiose šalyse surengti renginiai buvo sėkmingi. Tad Taryba paprašė Paveldo dienų fondo, kuris 1986 m. buvo įsteigtas Nyderlanduose (*Stichting Open Monumentdag*), sukurti „koordinavimo įstaigą“, atsakingą už įvairių šalių iniciatyvų skatinimą ir užtikrinti pakankamą naujai „užgimstančio“ renginio darną.

„Klajokliškas“ KOORDINAVIMAS

Kai Olandijos fondas turėjo koordinuoti jau trečią kartą rengiamas Europos paveldo dienas, išsiplėtusias net į 26 šalis, organizatoriai paskelbė pirmąjį *Vadovą* (1992 m. lapkritį). Šį darbą 1994–2000 m. perėmė „King Baudouin Foundation“ (Belgija), po jo – 2001–2005 m. *Centro Nacional de Cultura* (Portugalija) ir galiausiai (2006 m. ir 2007 m.) taip pat Nyderlanduose įsikūrusi *Europa Nostra*. Nuo 2008 m. koordinavimas buvo tiesiogiai paskirtas Europos Tarybai, bendradarbiaujant (jei reikia) su ryšių agentūromis arba specializuotų paslaugų teikėjais.

Struktūrinis tinklas

Koordinavimas Europos lygmeniu leido vykdyti tokią veiklą:

- sukurti bendrą pavadinimą (Europos paveldo dienos), logotipą ir šūkį („Europa, bendras paveldas“);
- apibrėžti bendrus tikslus ir principus (žr. 1.3 ir 1.4 skyrius);
- organizuoti kasmečius nacionalinių koordinatorių susitikimus, skirtus keistis informacija ir dalytis patirtimi;
- (iki 2007 m.) vienoje šalyje organizuoti Europos lygmens atidarymo ceremoniją ir nacionalinių koordinatorių susitikimą;
- (nuo 2008 m.) per Europos paveldo dienas rengti Europos paveldo forumą viena ar keliomis aktualiomis temomis, susijusiomis su paveldo aiškinimu ir informavimu; forumas atidaromas renginiu, skirtu gausiam paveldo specialistų ir tarpininkų būriui;
- prieš ar po susitikimo taip pat organizuoti nacionalinių koordinatorių susitikimą;
- (nuo 2008 m.) organizuoti bendrą Europos Tarybos ir Europos Komisijos spaudos konferenciją, kurioje skelbiamos Europos paveldo dienos ir pabrėžiamas europinis programos aspektas.

Greta šių veiksmų Europos lygmens koordinatorius visus metus derina veiksmus, teikia paramą nacionaliniams koordinatoriams ir administruoja Europos paveldo dienų svetainę (www.jep.coe.int), taip pat kartais konkrečiais klausimais inicijuoja kollokviumus (Briuselyje, Belgijoje, 1999 m. balandį; Kazanėje, Rusijoje, 2005 m. birželį) arba seminarus (Sibiu, Rumunijoje, 2007 m. spalį).

NAUJOS PERSPEKTYVOS

Galiausiai 2008 metais, siekiant suderinti šį renginį su Faro Pagrindų konvencijos idėjomis (Portugalija, 2005 m.), atliekant renginio koordinavimą Europos lygmeniu ir bendradarbiaujant su garso bei vaizdo įrašų programų gamintojais ir (arba) leidėjais, buvo nuspręsta parengti seriją „vartojimo produktų“, skirtų stiprinti kuo didesnio žmonių skaičiaus priklausymo Europai pojūtį, gilinant žinias ir aiškinant „bendrą paveldą“.

2.2 Koordinavimas nacionaliniu lygmeniu

PLATI AUDITORIJA

Atsižvelgiant į nepaprastą 49-ių Europos paveldo dienos dalyvaujančių šalių politinių ir (arba) administravimo institucijų įvairovę, dydį, istorinius, socialinius ir ekonominius aspektus bei visuomenės požiūrį į paveldą, visame žemyne renginys organizuojamas skirtingais būdais. Daugelyje šalių kultūros paveldas yra centrinės valdžios objektas, o kai kuriose šalyse šią atsakomybę turi prisiimti kitos valdžios institucijos. Dar kitose šalyse Europos paveldo dienų koordinavimas yra patikėtas privačiai institucijai, kartais sukurtai būtent šiam tikslui.

DERINIMAS IR TELKIMAS

Tačiau siekiant užtikrinti tinkamą renginio organizavimą, nacionalinis koordinavimas reikalingas visose šalyse – kad perduotų informaciją arba, priešingai, veiktų kaip sąsaja tarp Europos lygmens koordinavimo ir vietos dalyvių. Atsižvelgiant į vietinių užduočių ir išteklių įvairovę, nacionaliniams koordinatoriams gali tekti atlikti šiuos darbus:

- konsultuoti jiems atskaitingas regioninio koordinavimo institucijas;
- organizuoti informacinius susitikimus nacionaliniu arba žemesniu nacionaliniu lygmeniu;
- priimti sprendimą dėl nacionalinės temos ir pateikti atitinkamus paaiškinimus;
- reklamuoti renginį nacionaliniu lygmeniu (užtikrinti viešuosius ryšius, ryšių įrangos ir priemonių parengimą bei platinimą, administruoti tam skirtą interneto svetainę ir t. t.);
- nustatyti nacionalinius projektų rengėjus ir rėmėjus;
- skatinti bendradarbiavimą tarp atskaitingų regioninių koordinavimo įstaigų arba tarpvalstybinio ar tarptautinio bendradarbiavimo agentūrų;
- sukurti konkrečius produktus, pvz., susijusius su nacionaliniu lygmeniu patvirtinta tema, remti vietines iniciatyvas;
- organizuoti nacionalinį atidarymo renginį;
- atnaujinti nacionalinius Europos paveldo dienų archyvus;
- atstovauti šaliai tarptautinėse institucijose arba Europos lygmens koordinavimo institucijos organizuojamuose susitikimuose.

Kad ir kokia būtų pasirenkama organizavimo forma, patirtis rodo, kad jei nacionalinė institucija yra tinkamai patvirtinta ir aprūpinta ištekliais, ji gali labai daug prisidėti prie Europos paveldo dienų organizavimo ir koherentiškumo.

2.3 Koordinavimas vietos ir regionų lygmeniu

Europos paveldo dienos gali apimti daug įvairių vietinių dalyvių: valstybės institucijas, privačius savininkus, paveldo specialistus, turizmo biurus, savanoriškas asociacijas, įmones, žiniasklaidą, mokyklas, socialines ir kultūros įstaigas ir t. t. Tai paaikškina koordinavimo svarbą vietos ir regionų lygmeniu, kuris, jei yra priimtinas visiems partneriams, gali padidinti renginio organizavimo veiksmingumą.

ORGANIZAVIMO PALENGVINIMAS VIETOS LYGMENIU

Dialogu ir konsultacijomis grindžiamas koordinavimas vietos ir regionų lygmeniu gali būti vykdomas šiose srityse:

- drauge sukuriat atitinkamos srities Europos paveldo dienų programas;
- organizuojant susitikimus patvirtinta tema;
- užmezgant ryšius su visais galimais dalyviais;
- organizuojant „grandines“ arba „maršrutus“, jungiančius kelias paveldo vietas tam tikroje teritorijoje;
- suderinant įvairių iniciatyvų turinį, trukmę ir skatinimo priemones;
- ruošiant vienijančias priemones (leidinius, parodas, elektronines bylas ir t. t.);
- visoje teritorijoje rengiant ir platinant reklaminę medžiagą (programas arba dokumentus, plakatus ir lankstinukus, prospektus, specialias interneto svetaines, radijo reklamą ir t. t.);
- suburiant už pastatų arba paveldo vietų savininkų ar valdytojų viešą priėmimą ir informavimą atsakingus savanorius;
- skirtingose vietose visoje teritorijoje įsteigiant specializuotus informacijos centrus;
- reklamuojant renginį vietinėje, regiono bei nacionalinėje spaudoje;
- organizuojamai veiklai teikiant mokslinę ir techninę paramą;
- teikiant teisinę, techninę ir logistikos paramą (pvz., derybos su draudimo bendrovėmis, valdžios institucijomis, saugos pareigūnais, techninės paslaugos ir t. t.);
- po kiekvienų Europos paveldo dienų parengiant „teritorinį vertinimą“, kuris išplatintas visiems dalyviams.

MAINŲ SU KITAIŠ REGIONAIS SKATINIMAS

Greta šio tiesioginio vaidmens aptariamoje srityje koordinavimas vietos ar regiono lygmeniu turi ir daugiau galimų privalumų:

- plėtoti ryšius su kaimyninėmis tos pačios šalies teritorijomis arba pagal pasienio ar tarptautinius bendradarbiavimo susitarimus;
- palengvinti keitimąsi informacija su nacionaline koordinavimo įstaiga;
- centralizuoti prašymus dėl ryšių arba informacijos, teikiamus nacionalinei koordinavimo įstaigai, įskaitant Europos paveldo dienų vėliavas;
- vykdyti „bendrą koordinavimą“ su kitomis vietos ir regioninėmis koordinavimo institucijomis, siekiant sujungti tam tikrus uždavinius ir pagerinti programos suderinamumą (žr. 3.9 skyrių „Bendravimas“).

3. EUROPOS PAVELDO DIENŲ ORGANIZAVIMAS

3.1 Veiklos valdymas

Nors įvairiausia Europos paveldo dienų veikla, kurioje dalyvauja labai skirtingų tipų dalyviai, vyksta trumpą laikotarpį, – dažnai šis renginys trunka tik dvi paras, – jam reikalinga griežta kontrolė ir gairės.

AD HOC KOMITETAI

Taigi naudinga vietos, regionų ir nacionaliniu lygmeniu sudaryti iniciatyvines grupes, kurios gali sukurti reikiamas sąlygas keistis informacija ir konsultuotis. Tokie komitetai turėtų būti įsteigti atitinkamoje teritorijoje kuriant, už Europos paveldo dienų koordinavimą atsakingą įstaigą, – ji turėtų atstovauti visiems atitinkamiems dalyviams ir vengti sprendimų, galinčių sumažinti veiksmingumą.

BŪSIMI NARIAI

Be institucijos, atsakingos už Europos paveldo dienų koordinavimą ir būsimų narių kvietimą, atstovų gali būti susisiekti su toliau nurodytų įstaigų atstovais, siekiant prisidėti prie tokių iniciatyvinių grupių:

- su pastatų asociacijomis ar paveldo vietų savininkais ar valdytojais;
- su valdžios institucijomis ar administratoriais;
- su departamentais, asociacijomis ar bendrovėmis, kurios specializuojasi paveldo srityje;
- su turizmo biurais;
- su vietos asociacijomis ar regioninėmis federacijomis, dirbančiomis socialinėje arba kultūros srityje;
- su mokyklomis, universitetais, mokslinių tyrimų įstaigomis ir t. t.;
- su žiniasklaidos bendrovėmis ir leidyklomis;
- su bendrovėmis ir t. t.

INICIATYVINIŲ GRUPIŲ TIKSLAI

Kaip orientavimo ir konsultavimo įstaiga, atsakinga už Europos paveldo dienų strategijos kūrimą, iniciatyvinė grupė yra vietos, regionų ir (arba) nacionalinių dalyvių tinklo plėtros ir koordinavimo įrankis. Jai galima priskirti įvairias pareigas, pvz.:

- padėti vietos, regionų ar nacionalinėms koordinavimo įstaigoms pasirenkant temas, nustatant prioritetinę auditoriją bei prioritetines priemones, gilinant visuomenės žinias ir t. t. – trumpai tariant, nustatant strategijos gaires;
- intensyvuoti renginio poveikį, sutelkiant kuo įvairesnius dalyvius greta įstaigų, kurios konkrečiai dirba su paveldu;
- skatinti tinkamą suplanuotos veiklos koordinavimą, raginant partnerius suderinti savo tvarkaraščius, ir sutelkti pastangas ar net vykdyti bendrus veiksmus;

- sutelkti techninius išteklius ir padėti platinti informacinę medžiagą;
- organizuoti vietas, regioninę ar nacionalinę informacinę kampaniją, užmegzti ir palaikyti ryšius su spauda arba ypatingus santykius su įvairiais tinklais ir t. t.

KAIP PASIEKTI TIKSLUS

Savo veikla iniciatyvinė grupė turėtų užtikrinti, kad:

- „bandymai“ ir bet kurie „bendri bandymai“ būtų gerai žinomi ir pripažįstami: ji atsakinga už kvietimus, darbotvarkių rengimą, posėdžių nutarimų paruošimą ir platinimą, ryšių palaikymą (ir naujų užmezgimą) su asmenimis, atsakingais už patvirtintą veiklą, ir, jei reikia, pasirinkimą iš kelių pasiūlymų;
- būtų aiškiai įvardyti už tam tikro sprendimo įgyvendinimą atsakingi asmenys;
- nebūtų organizuojama per daug susitikimų, o susitikimų tvarkaraštis būtų parengtas konsultuojantis su visomis suinteresuotomis šalimis, tinkamai organizuojant renginius ir nutarimų projektus bei sistemingai platinant juos visiems nariams.

3.2 Organizatoriai

Europos paveldo dienų pagrindas yra išplėsta paveldo samprata (žr. 1.1 „Paveldo idėja“) ir visų pastatų arba paveldo vietų savininkų savanoriškas pritarimas, neatsižvelgiant į jų statusą. Greta bet kurių vietinių, regioninių, nacionalinių ar tarptautinių koordinavimo institucijų, kurios gali būti įsteigtos, renginio sėkmė tiesiogiai priklauso nuo vietos organizatorių dalyvavimo, t. y. nuo pastatų ar paveldo vietų savininkų ar valdytojų arba asmenų, kurie paskirti priimti lankytojus per Europos paveldo dienas. Nors jie turi teisę į įvairių skirtingų lygių koordinuojančių institucijų paramą, organizatoriai taip pat prisiima konkrečią atsakomybę.

SKIRTINGI STATUSAI

Svarbus dalykas, į kurį reikia atkreipti dėmesį, – tai itin įvairūs *organizatorių* statusai, t. y.:

- privatūs savininkai, kurie išimties tvarka sutinka atverti savo (pirmines arba antrines) rezidencijas visuomenei;
- privatūs asmenys, kuriems priklauso pastatai arba vietos, nuolat atviros visuomenei;
- valstybinės valdžios institucijos arba įstaigos, kurioms priklauso pastatai arba paveldo vietos, atveriamos tik Europos paveldo dienomis;
- valstybinės valdžios institucijos arba įstaigos, kurioms priklauso pastatai arba paveldo vietos, nuolat atviros visuomenei;
- privatūs fondai arba asociacijos, kuriems nepriklauso ir kurie nevaldo pastatų ar paveldo vietų, atveriamų tik Europos paveldo dienomis, tačiau per renginį atsako už visuomeninę arba organizacinę veiklą jose;
- turizmo įstaigos arba viešųjų paslaugų teikėjai, aukštesnių institucijų įgalioti priimti lankytojus ir per renginį organizuoti veiklą;
- privatūs operatoriai (kelionių gidai, kelionių organizatoriai, tolimojo susisiekimo autobusų įmonės ir pan.);
- ir t. t.

KONKRETI ATSAKOMYBĖ

Neatsižvelgiant į statusą, siūlomo paveldo pobūdį ir mastą arba veiklą, kurią jie ketina organizuoti per Europos paveldo dienas, visi šie organizatoriai atsakingi už:

- pagrindinių Europos paveldo dienų principų laikymąsi (žr. 1.4 „Principai“);
- pareigą teikti informaciją vietos, regionų ir (arba) nacionalinei koordinavimo įstaigai (-oms), kuriai jie atskaitingi;
- anksčiau minėtų koordinavimo įstaigų tvarkaraščio ir įsipareigojimų joms laikymąsi, jeigu nėra neįveikiamų kliūčių;
- dalyvavimą informuojant apie ir (arba) koordinuojant jų srityje vykstančius posėdžius;
- lankytojų priėmimą, aprūpinant juos tinkama medžiaga (informavimą, ženklų išdėstymą, apsilankymų suderinimą, paslaugas, saugumą ir t. t.) ir užtikrinant tinkamas priėmimo sąlygas (asmenų, priimančių lankytojus, buvimą ir nuovokumą, jautrumą, mandagumą ir t. t.);
- su oficialia tema susijusios arba nesusijusios konkrečios veiklos organizavimą, ypač atsižvelgiant į šio renginio kaip jaunimo ir šeimos renginio aspektus;
- draudimą nuo nelaimingų atsitikimų arba kitų įvykių;
- koordinavimo įstaigos (-ų) pateiktos informacinės medžiagos pateikimą ir platinimą;
- Europos paveldo dienų vėliavos iškėlimą ant pastato arba paveldo vietos (jeigu ją teikia nacionalinė koordinavimo įstaiga);
- ryšius su spauda ir vietos reklaminę veiklą;
- atsakymą į tyrimus ar anketas, kuriomis siekiama apskritai įvertinti renginį arba jo rezultatus.

Siekdamas užtikrinti viešojo priėmimo galimybes ir renginio organizavimą vietoje, organizatorius gali pavesti darbą operatoriui, su kuriuo būtų naudinga pasirašyti *ad hoc* sutartį, nustatančią abiejų šalių atsakomybę. Organizatorius taip pat gali, jei reikia, prašyti paramos iš vietinės, regioninės ar nacionalinės koordinavimo įstaigos, kuriai jis yra atskaitingas.

3.3 Tvarkaraštis

Atsižvelgiant į renginio mastą ir terminus, kurių turi laikytis visi koordinatoriai ir organizatoriai, rengdami Europos paveldo dienas, laikomasi metinio tvarkaraščio, kuris yra griežtas ir kurio turi laikytis visi suinteresuoti asmenys.

Tai ypač pageidautina temoms (žr. 3.4 skyrių „Temos“), kurios turi būti apibrėžtos anksčiau nei prieš metus, nes kuo anksčiau jos numatytos, tuo platesnio užmojo projektams (parodoms, leidiniams, tarptautiniam bendradarbiavimui ir kt.) galės būti pritaikytos. Tai taip pat palengvina numatytą būtino biudžeto skyrimą (per konkrečius iš anksto suderintus rėmėjus arba įtraukiant į Europos paveldo dienų projektus pagal „įprastą“ asignavimą).

DVYLIKOS MĖNESIŲ TRUKMĖS PASIRUOŠIMAS

Taigi galėtų būti pasiūlytas toliau pateiktas idealus N-tųjų metų Europos paveldo dienų tvarkaraštis (prieš kiekvieną ketvirtį gali būti rengiamas iniciatyvinės grupės susirinkimas veiklai parengti – žr. 3.1 skyrių „Iniciatyvinės grupės“):

- rugsėjo pabaigoje–spalio pradžioje siunčiamas padėkos laiškas tiems, kurie dalyvavo „N-1“ metų Europos paveldo dienose (arba kvietimas į pradinį susitikimą) ir pranešama N-tųjų metų Europos paveldo dienų data ir tema; platinamas „N-1“ Europos paveldo dienų „pirmasis vertinimas“ ir spaudoje skelbiamos N-tųjų metų Europos paveldo dienų datos ir temos;
- „N-1“ metų rudenį: Europos paveldo dienų vertinimas, joms artėjant į pabaigą; vertinimo susitikimai ir pradinis keitimasis nuomonėmis apie N-tųjų metų temą;
- sausio–kovo mėnesiai: vietos / regioninių susitikimų dienos, pirmiausia skirtos plėtoti esamus ar būsimus projektus padedant ekspertams ir, antra, priimti su N-tųjų metų tema susijusių projektų paketą (siekiant palengvinti galimus bendradarbiavimo procesus);
- sausio–kovo mėnesiai: bendradarbiaujant su įvairiais susijusiais tinklais – ypač su tais, kuriuos domina parinkta metų tema, – parengti dalyvavimo klausimyno adresų failą;
- kovo–gegužės mėnesiai: dalyvavimo klausimyno persiuntimas (kartu su ryšio priemonių užsakymo forma) ir grąžinimas atitinkamam koordinatoriui;
- balandžio–birželio mėnesiai: koordinatoriui grąžintų klausimynų apdorojimas kompiuteriu; susisiektis su galimais organizatoriais, kurie dar neatsakė; pasiūlymai dėl veiklos, kurioje įvairūs organizatoriai galėtų bendradarbiauti, arba dėl programos suderinimo;
- birželio–liepos mėnesiai: rūšiavimo ir pašto priemonių paruošimas; programos ir informacinių dokumentų užbaigimas; „pradinės programos“ juodraščio paruošimas ir platinimas spaudoje;
- liepos–rugsėjo mėnesiai: informacinių dokumentų spausdinimas; konkrečių produktų, susijusių su N-tųjų metų Europos paveldo dienomis ir (arba) parinkta tema (parodų, leidinių, el. bylų ir t. t.) galutinis paruošimas; įvairių dokumentų ir ryšio priemonių platinimas; kvietimų į atidarymo renginį išsiuntimas; „specialiai paruošti“ atsakymai į spaudos atstovų klausimus; klausimyno arba bendro vertinimo siuntimas organizatoriams;
- rugsėjo pradžia: atidarymo renginys (galbūt keli renginiai pagal srities dydį); spaudos failo platinimas (popierine ir (arba) elektronine forma); privatūs apsilankymai parodose ir proginiuose viešuose darbų pristatymuose; Europos paveldo dienos: organizuoti apsilankymai su visuomenės veikėjais (vėlai sekmadienio popietę) ir pirmasis vertinimas „vietoje“ su pranešimu spaudai; galimas priėmimas dėkojant organizatoriams, operatoriams ir savanoriams darbuotojams, kai objektai uždaromi.

3.4 Temos

Daugiau nei ketvirtį amžiaus kai kuriose šalyse Europos paveldo dienos tapo viena svarbiausių mokslo metų pradžios datų. Siekdamos, kad žmonėms nenusibostų kasmetis renginio kartojimas, taip pat stengdamosi pasinaudoti jo žinomumu ir įtaka visuomenei bei pasiekti kuo daugiau žmonių, kai kurios šalys ir teritorijos greitai perėmė skirtingų tos pačios idėjos aspektų tyrinėjimo kiekvienais metais idėją.

SUSIDOMĖJIMO ATNAUJINIMAS IR RENGINIO PLĖTRA

Toks požiūris yra įdomus įvairiais aspektais:

- veiklos intervalo atnaujinimo, taigi ir lankytojų bei žurnalistų smalsumo didinimo;
- naujų tinklų pasiekimo ir naujų partnerių įtraukimo;
- naujų objektų atvėrimo skatinimo;
- ryšių su nauja auditorija užmezgimo;
- galimybės lankytojams suteikimo atrasti tam tikrų rūšių paveldą ar susipažinti su paveldo tvarkymo klausimais;
- įvairių partnerių vienijimo bendrame projekte;
- nuolatinų priemonių, apimančių daugiau nei dvi kasmečio renginio dienas ir skirtų gilinti visuomenės žinias, kūrimą.

DAUGIAASPEKTĖS TEMOS

Patirtis rodo, kad temos gali turėti įvairių aspektų – jos gali apimti:

- tam tikros rūšies religinio, visuomeninio, kaimo, pramonės, pajūrio, geležinkelio, mokslo arba technologijos, karinio ar kitokio pobūdžio paveldo tipą;
- specifinį architektūros stilių: romaninį, klasikinį, baroko, neoklasikinį, *art nouveau* ir t. t.;
- tam tikrą istorinį laikotarpį: antiką, viduramžius, Renesansą, moderniąją erą, XIX a., XX a. ir t. t.;
- klausimus, siejančius paveldą su pilietybe, žmogaus teisėmis, kūryba, literatūra, švietimu ir t. t. ar gilesnius paveldo politikos aspektus: restauravimo, pakartotinio panaudojimo, apsaugos ir t. t.;
- sukaktis ar šventes: Prancūzijoje Europos paveldo dienos vyko kartu švenčiant Respublikos dviejų šimtų metų sukaktį (1992 m.) ir rašytojo Prospero Mérimée, kuris taip pat buvo vienas Istorijos paminklų departamento steigėjų 1834–1860 m. (2003 m.) sukaktį, brolių Lumière kinematografijos išradimo (1995 m.) ir savanoriškų asociacijų įstatymo (2001 m.) šimtmetį, t. t.

IŠANKSTINĖS PARINKTIES GALIMYBĖ

Atsižvelgiant į tai, kad įvairiems temos aspektams pateikti reikia iš anksto kruopščiai nustatyti įvairius objektus bei asmenis ir kad pageidautina paremti šią veiklą nuolatinėmis priemonėmis (parodomis, leidiniais, el. bylomis ir t. t.) ir tarpregioniniu ar net tarptautiniu bendradarbiavimu, patartina iš anksto numatyti pasirenkamą temą ją paskelbiant vėliausiai „N-1“ metų Europos paveldo dienų pabaigoje arba, dar geriau, sukurti programą iš anksto keleriems metams. Pavyzdžiui, europiečio požiūriu (deja) iš tiesų visuotinis Pirmojo pasaulinio karo pobūdis netrukdamams 2009 m. nuspręsti, kad visos susijusios šalys 2014 m. skirs Europos paveldo dienas šiam konfliktui, turėjusiam lemiamos reikšmės Europos istorijai, ir atitinkamoms paveldo vietoms atminti. Šis požiūris tikrai pabrėžtų bendrą visų Europos šalių likimą, atkreiptų dėmesį į tarptautinio bendradarbiavimo, pradėto nuo Antrojo pasaulinio karo pabaigos, naudą ir įspėtų jaunąją kartą apie atminties svarbą.

KUR RASTI TEMAS

Temų sąrašas skelbiamas Europos paveldo dienų svetainėje ir metiniame informaciniame lankstinuke.

3.5 Programa

Nors Europos paveldo dienų negalima susiaurinti iki pastatų ar atvirų lankytojams paveldo vietų ir jose organizuojamų renginių sąrašo, renginių programos planavimas srityje, už kurią atsakingi atitinkami koordinatoriai, yra koordinatorių misijos „branduolys“. Mes galime apsvarstyti keletą klausimų apie objektus, kurie turėtų būti įtraukti į programą ir įvairių rūšių veiklos, siūlomos lankytojams, tipus.

SVARBIAUSIA – PAVELDAS

Be abejo, turėtume pradėti nurodydami, kad objekto įtraukimas į Europos paveldo dienų programą turi atitikti bendruosius renginį reglamentuojančius principus (žr. 1.4 „Principai“): išskirtinis visiškas arba dalinis viešas atvirumas, arba bent jau veikla, išskirianti šias dvi dienas nuo „įprasto“ apsilankymo. Jei šių kriterijų laikomasi, nėra pagrindo atsisakyti įtraukti objektus į sąrašą: juk Faro Pagrindų konvencija dėl kultūros paveldo naudos visuomenei (Portugalija, 2005 m.) kviečia mus laikyti paveldą *grupe išteklių, paveldėtų iš praeities, kurių žmonės nustato, neatsižvelgiant į nuosavybę, kaip jų nuolat besivystančių vertybių, įsitikinimų, žinių ir tradicijų atspindį ir išraišką*. Todėl, priešingai nei Prancūzijos požiūris, kurio buvo laikomasi 1984 m., įvedus Istorijos paminklų atvirų durų dieną (kuri 1992 m. buvo pakeista į Europos koncepciją), objekto įtraukimas į Europos paveldo dienų programą negalimas vien tik atsižvelgiant į tai, ar bus suteikta bet kokia valdžios institucijų teisinė apauga. Be galo svarbu, kad toks įtraukimas būtų pateisinamas į tikrą paveldą nukreiptu požiūriu ir tikru noru dalytis paveldo objektu su gyventojais.

OBJEKTŲ ĮVAIROVĖ...

Tai reiškia, kad Europos paveldo dienų programa gali apimti:

- garbingus praėjusių šimtmečių paminklus: katedras, bažnyčias, vienuolynus, pilis, dvarų rūmus, rotušes ir t. t.;
- kuklesnius pastatus: koplyčias, pirtis, karvelides, klėtis ir t. t.;
- pastatus, naudojamus ekonominiams ar socialiniams tikslais: fabrikus, dirbtuves, šachtas, kolektyvines gyvenamąsias patalpas, darbuotojų būstus ir t. t.

Be pastatų ir jų architektūros, Europos paveldo dienų programa gali apimti ir kitus dalykus, atitinkančius integruotą ir į paveldą nukreiptą požiūrį:

- muziejus ar išskirtinių daiktų kolekcijas;
- švietimo arba mokymo įstaigas arba vietas, naudojamas skleisti kultūrą;
- parkus ir sodus;
- kraštovaizdžius;
- kapines ar atmintinas vietas, rašytojų ar menininkų namus ir t. t.;
- įvairių įgūdžių demonstravimą;
- susirinkimus nematerialaus paveldo tema ir t. t.

...VEIKLOS ĮVAIROVĖ

Galimas dalykas, kad Europos paveldo dienų programoje tokią pat svarbią veiklą kaip paveldo objektų lankymas užima siūlomi renginiai. Jų spektras irgi platus: nuo įvairiausių ekskursijų, kurioms vadovauja profesionalūs gidai, ekspertai ar žymūs asmenys, aktoriai, vaikų grupės ir t. t., iki pramoginių renginių, parodų ir paskaitų, restauravimo metodų pristatymo, filmų peržiūrų, koncertų, pokylių, pažintinių seminarų, žaidimų įvairaus amžiaus asmenims ir t. t. Svarbiausia užtikrinti organizuojamų renginių kokybę, – apimančią tiek jų esmę, pavyzdžiui, teikiamą informaciją, tiek ir jų formą, t. y. perteikimą, – ir užtikrinti, kad renginys nuolat pabrėžtų susitikimo, mainų ir dalijimosi aspektus.

Specialus akcentas turėtų būti dedamas „grandinių“ programai – ekskursijos pagal konkrečias temas ar vietas, laisvos ar organizuotos, pėsčiomis, dviračiu, autobusu ar laivu ir t. t.. Tokios iniciatyvos dažnai yra originalus būdas atrasti tai, kas bendra visoms susijusioms vietoms, net jei ne visi lankytojai apeis visą „grandinę“. Be to, veikla viešumoje vaidina svarbų vaidmenį pabrėžiant vienijamąjį, o dažnai ir šventišką šio renginio pobūdį.

3.6 Saugumas

Saugumas yra svarbiausias bet kurio renginio aspektas, ypač tokio didelio masto renginio, kaip Europos paveldo dienos. Nors iš ankstesnės patirties žinoma, kad per Europos paveldo dienas retai įvyksta rimtų incidentų, būtina imtis elementarių atsargumo priemonių, ir turbūt geriausia strategija šioje srityje yra numatymas.

SKIRTINGOS SITUACIJOS

Pirmas dalykas, kurį organizatorius turi padaryti, – įvertinti visą renginio kontekstą: Europos paveldo dienos dažnai susijusios su dideliu žmonių antplūdžiu (daugiausia šeimų, o tai reiškia daug vaikų ir paauglių) į objektus, kurie nebūtinai skirti šiam tikslui, ir juos pasitinka daugiausia savanoriai darbuotojai. Be to, yra kelios skirtingos objektų kategorijos:

- įprastai atviri visuomenei objektai saugumo požiūriu paprastai geriau paruošti negu objektai, kuriuose lankytojai priimami išimties tvarka;
- apskritai viešosios paskirties pastatai paprastai yra geriau parengti spręsti saugumo problemas, nei privatūs namai;
- kai kurių objektų, pvz., bendrovių, pramonės įmonių, šachtų ir karinių objektų saugumo apribojimai labai griežti, jais nustatomos privalomos elgesio su lankytojais priemonės (speciali įranga, profesionali lankytojų palyda ir t. t.).

PRIVALOMASIS DRAUDIMAS

Bet kuriuo atveju labai svarbu, kad prieš bet kuriam lankytojui įžengiant į objektą, jo savininkai, neatsižvelgiant į jų statusą, būtų davę rašytinį sutikimą. Lygiai taip pat svarbu įvairioms susijusioms šalims – savininkui, organizatoriui (jeigu jie yra skirtingi) ir kartais lankytojui iš anksto pasirinkti draudimo nuo bet kurios žalos dėl incidentų ar avarijų polisą. Koordinatorius turi veikti kartu su specialistų tinklais, kad suteiktų savininkams ir organizatoriams reikiamą informaciją prieš renginį. Taip bus užtikrinta, kad jų veikla per Europos paveldo dienas būtų tinkamai apdrausta.

APSAUGA IR ATSARGUMO PRIEMONĖS

Be reikalaujamų draudimo polisų, turėtų būti imamas įvairių atsargumo priemonių, kad būtų užtikrintas saugumas lankytojams ir objekto savininkui ar valdytojui:

- prieš Europos paveldo dienas viešai informuoti apie apsilankymų ar specialių renginių apribojimus (neleidžiama lankyti vaikams iki tam tikro amžiaus, privaloma speciali įranga ir t. t.);
- aiškus ir tinkamas objekto ženklavimas, parodantis avarinius išėjimus, uždraustus arba ribotus įėjimus, lankymo kryptį ir net pavojingus praėjimus;
- išankstinis asmenų, atsakingų už lankytojų sutikimą ir informavimą, mokymas: svarbu, kad visi savanoriai darbuotojai žinotų objekto planą ir apsilankymų programą;
- sistemingas visų prieigos vietų, į kurias neleidžiama laisvai patekti, uždarymas;
- visų dužių ar vertingų daiktų užrakinimas;
- nuolatinė pavojingiausių vietų priežiūra.

Jei objektas gali pritraukti daug lankytojų, objekto ir viešajam saugumui ar apsaugai užtikrinti reikalinga specialistų komanda, aprūpinta specialia įranga (radijo ryšiu, fluorescencinėmis striukėmis ir t. t.) ir aiškiai identifikuojamomis emblemomis, ir specialistai, žinantys, ką daryti, įvykus incidentui arba avarijai (evakuacijos kelius, avarinius numerius) bei mokantys suteikti pirmąją pagalbą. Taip pat galima įsteigti laikinuosius pirmosios pagalbos postus. Galiausiai rekomenduojama populiarių objektų rizikos prevencijos veiksmus išplėsti tam tikroje zonoje apie objektą (pvz., vietos eismo organizavimas).

3.7 Biudžetas ir partnerystė

Europos paveldo dienos yra geras renginio, kurio auditorija yra nepalyginti didesnė už jam skiriamą biudžetą, pavyzdys, daugiausia dėl gaunamos įvairios pagalbos ir savanoriško darbo – jam tenka pagrindinis vaidmuo. Be to, tokio didelio masto renginiui reikalingas specialus biudžetas, papildomas arba kompensuojamas visų rūšių partnerysčių, kartais dideliu mastu.

ORGANIZATORIAI...

Nors vietos lygmeniu Europos paveldo dienoms labai svarbi savanorių darbuotojų pagalba, kai kuriems elementams reikalingas tam tikras atskiras biudžetas: gaminti ir platinti komunikacijos priemones, nuomoti medžiagas, teikti specialią paramą, reikalingą tam tikroms veiklos rūšims, kompensuoti arba apmokėti kai kurių dalyvaujančių asmenų išlaidas, padengti galimų pramogų išlaidas ir net kartais atsiskaityti už priežiūrą ir valymą.

Vietos organizatoriai turi rasti pakankamai lėšų tinkamai organizuoti renginį; be nuosavų lėšų jie gali prašyti subsidijų iš valdžios institucijų, ypač vietos savivaldybių, ar rėmėjų. Dažniausiai nacionalinė koordinavimo įstaiga teikia organizatoriams pirmojo lygio informavimo priemones (plakatus, afišas ir programas), kuriomis skelbiama, kad objektas įtrauktas į renginį.

Galiausiai, siekiant finansuoti tam tikrą veiklą arba pateisinti tam tikrų rūšių išlaidas, lankytojų galima paprašyti sumokėti įėjimo mokestį arba – pageidautina – paaukoti, tačiau (žr. 3.8 „Nemokamas įėjimas į renginius“) tai veikiau turėtų būti išimtis, tad tokiu atveju būtina pateikti paaiškinimus.

...IR KOORDINATORIAI

Daugelyje šalių nacionalinį, regioninį ar vietinį koordinavimą vykdo valstybinė institucija arba tokios institucijos paskirtas operatorius. Ši veikla didina biudžeto išlaidas, net jeigu siekis finansuoti renginį (-ius) susijęs tik su koordinavimu, taip pat pagrindines išlaidas (patalpos, reikmenys, paštas, kelionės, telefonas ir t. t.).

Greta tokių priemonių itin pageidautina, kad nacionalinė ar teritorinė koordinavimo įstaiga turėtų tam tikrą biudžetą, kurio lėšomis ji galėtų sumokėti už kitas paslaugas (straipsnius, tyrimus, ryšių ir kt.) ir suteikti finansavimą specialioms vienijančioms iniciatyvoms, vykdomoms regione. Tam tikrais atvejais Europos paveldo dienas lydi „kvietimas teikti projektus“, kurį remia specialūs fondai, kaip paskata atverti objektus, organizuoti išskirtinę veiklą ar rengti nuolatinės priemonės (leidinius, parodas, el. bylas ir t. t.).

PARTNERYSTĖS IŠTEKLIAI

Dėl žinomumo ir palankaus įvaizdžio visuomenėje Europos paveldo dienos gali pritraukti rėmėjų, kurių įnašai galėtų sudaryti didelę biudžeto dalį. Dėl to organizatoriams ir (arba) koordinatoriams primygtinai patariama ieškoti tokių įnašų:

- ekonomikos srityje, tiesiogiai susijusioje su paveldo sektoriumi (pastatų ar paminklų restauravimo įmonėse, iš specializuotų medžiagų ar įrangos tiekėjų, profesinėse organizacijose ir kt.);
- arba bet kurioje kitoje srityje (mažmeninės prekybos ir platinimo šakose, bankuose ir draudimo bendrovėse, mažose ir vidutinėse įmonėse, veikiančiose prie objekto, ir kt.).

Be finansinės pagalbos, kurią gali suteikti šie rėmėjai, parama natūra, arba *mécénat de compétences*, gali būti gauta iš tokių ūkio šakų atstovų kaip spaudos, leidybos, platinimo, įrangos nuomos bendrovės ir t. t. Galiausiai, norint skleisti informaciją apie Europos paveldo dienas, galima kurti partnerystes su įvairiais profesiniais, kultūros, socialiniais ir kultūriniais bei kitais tinklais. Jie padėtų sulaukti itin didelio naujų lankytojų srauto.

Bet kuriuo atveju reikia rūpestingai teikti tinkamą informaciją ar ryšių priemonės visoms sudarytoms partnerystėms: paminėti ir (arba) pateikti partnerių logotipus visuose dokumentuose, paminėti juos radijo ir televizijos interviu, kviesti pareigūnus į spaudos konferencijas ar visuomenės renginius ir t. t. Primygtinai rekomenduojama po renginių siųsti padėkos laiškus ir kviesti į vertinimo susitikimus (žr. 3.10 „Vertinimas ir analizė“).

3.8 Nemokamas įėjimas

Klausimas, ar įėjimas turi būti nemokamas, buvo keliamas nuo pirmųjų Europos paveldo dienų. Tai sudėtingas klausimas, į kurį negalima atsakyti tiesiog „taip“ arba „ne“. Renginio reglamentavimo principuose (žr. 1.4 „Principai“) rekomenduojama, o ne reikalaujama, kad jis turėtų būti nemokamas. Vis dėlto dauguma žmonių kvietimą atrasti paveldą per Europos paveldo dienas vertina kaip „pilietinį kvietimą“, kuris, jų manymu, reiškia, kad apsilankymai ir renginiai turėtų būti nemokami (žr. 1.5 „Auditorija“).

PAGRINDINĖS IŠLAIDOS

Kaip ir visi viešieji renginiai, Europos paveldo dienos reikalauja išlaidų, ir, nepaisant valstybinių subsidijų bei privačių ir savanoriškų įmokų (žr. 3.7 „Biudžetas ir partnerystės“), dalį išlaidų galiausiai dengia pastato ar objekto savininkas ar valdytojas. Viešųjų ar didelių privačių objektų, kurie paprastai yra atviri visuomenei, išlaidos, kurias apmoka organizatoriai, paprastai gali būti padengiamos ir įtraukiamos į metinį biudžetą kaip „viešinimo investicijos“. Iš tikrųjų keli tyrimai parodė, kad kai kurie objektų, kurie paprastai yra atviri visuomenei ir taip pat dalyvauja Europos paveldo dienose, lankytojai po kelių savaičių ar mėnesių grįžta ir moka įėjimo mokestį, kartais net atsiveda šeimos narius ar draugus.

Tačiau kai kurie organizatoriai, ypač objektų, kurie atveriami būtent Europos paveldo dienomis (ir ypač privačiose valdose) negali vieni apsiimti padengti išlaidų, susijusių su lankytojų maitinimu ir veiklos organizavimu: ryšių, priežiūros, valymo išlaidomis, atlyginimu tam tikriems renginyje dalyvaujantiems asmenims ir t. t. Padėtį dar labiau apsunkina tai, kad tam tikra veikla yra per brangi, kad ją būtų galima vykdyti nemokamai, pavyzdžiui, specialistų renginiai ar koncertai, maitinimas ir viešasis transportas.

KELIOS REKOMENDACIJOS

Tokiu atveju įėjimo apmokestinimo klausimas turėtų būti sprendžiamas atsižvelgiant į visą jo sudėtingumą, pabrėžiant šiuos akcentus:

- atsižvelgiant į „piliečių pasimatymo“ įvaizdį, suteiktą Europos paveldo dienoms, ir jų, kaip „nekomercinės viešosios erdvės“ statusą (žr. 1.5 „Tikslinės grupės / auditorijos“), patariama kuo daugiau renginių vykdyti nemokamai, net jei tai reikštų išankstinę papildomų vietos valdžios institucijų arba komercinių rėmėjų lėšų paiešką (žr. 3.7 „Biudžetas ir partnerystės“). Pvz., kai kuriuose objektuose, į kuriuos įėjimas yra nemokamas per Europos paveldo dienas, išduoti lankytojams bilietus su tekstu „Šis apsilankymas yra nemokamas, nes jį remia X savivaldybė ... arba Y bendrovė...“;
- objektuose, kuriuose apsilankymai ir veikla negali būti visiškai nemokami, rekomenduojama lankytojus apmokestinti mažesniu tarifu, nei įprasta (jeigu objektas paprastai atviras visuomenei) ir, kiek įmanoma, leisti vaikams iki tam tikro amžiaus apsilankyti nemokamai;
- jei objektai atidaryti specialiai šia proga, tai geriau naudoti „išlaidų padengimo“ formuluotę nei komercinę traktuotę „kaina“ ar „įėjimo mokestis“ (kai kurie objektai iš tikrųjų siūlo lankytojams savanoriškai prisidėti prie išlaidų padengimo, o ne nustato privalomą ar fiksuotą mokestį);
- bet kuriuo atveju labai svarbu, kad reikalavimas sumokėti būtų paaiškintas;
- galiausiai visais atvejais visose informavimo ir bendravimo priemonėse privalo būti informacija, kad įėjimas į tam tikrus objektus ar renginius yra mokamas.

3.9 Bendravimas

Europos paveldo dienos yra daugialypis reiškinys. Jis jungia daug miesto ir kaimo vietovių bei siūlo itin didelę ir veiklos gausią programą. Renginys gali sudominti itin daug gyventojų, pritraukti labai skirtingas lankytojų grupes. Galiausiai su Europos paveldo dienomis susijęs didelis informacijos

srautas, o atsižvelgiant į solidų organizatorių skaičių ir į tai, kad renginys vyksta iš karto po vasaros atostogų, sudaryti tikslią programą itin sudėtinga.

PROGRAMOS SKELBIMAS

Tai reiškia, kad informavimas / skelbimas yra vienas svarbiausių tinkamo renginio organizavimo veiksnių. Nuo duomenų rinkimo iki dokumentų platinimo („popieriuje“ arba elektroniniu būdu) reikia metodiškumo, griežtumo ir tikslumo. Dėl to tinkamas bendradarbiavimas reikalingas visais galimais koordinavimo lygmenimis – vietos, regioniniu ir nacionaliniu, – kad visuomenė galėtų gauti patikimą, visapusišką ir vienodą informaciją.

„Pasidalijamojo koordinavimo“ bandymai, apimantys tam tikrų užduočių sutelkimą ir įvairių lygių specializaciją įgyvendinant skirtingus etapus, buvo itin veiksmingi. Šie bandymai grindžiami tokiais principais:

- duomenys renkami iš vieno koordinavimo lygio organizatorių – taip tas pats organizatorius apsaugomas nuo kelių klausymynų apie tą pačią programą pildymo; per duomenų rinkimo procesą „vyriausiasis koordinatorius“ gali prašyti pagalbos kitų koordinatorių, kurie kartais atsako išsamiau arba papildo informaciją;
- programa apdorojama kompiuteriu viename koordinavimo lygyje, kuris, pasibaigus šiam etapui, perduoda tinkamai patikrintą, patvirtintą, papildytą ir sustyguotą informaciją elektronine forma kitam koordinavimo lygiui;
- todėl informacijos sklaida pagal specialią kiekvieno koordinavimo lygio atsakomybę gali labai skirtis ir terpe (interneto svetainės, programos dokumentai, spaudos partnerystė ir t. t.), ir turiniu (programos atskirai arba kartu su informacija objektuose, fotografijose, informaciniuose stenduose ir t. t.); atsižvelgiant į standartizaciją ankstesniuose duomenų rinkimo ir apdorojimo etapuose, visuomenė yra tikra, kad ras tą pačią informaciją, nors ir įvairiai pateiktą, visose informavimo priemonėse;
- bet kuriuo atveju svarbu užtikrinti, kad visų rūšių dokumentuose, išleistuose Europos paveldo dienoms, būtų oficialus pavadinimas ir europinis logotipas (žr. 1.4 „Principai“) ir, jei įmanoma, naudojamas standartizuotas grafinis maketas. Platinant patartina pasitelkti įvairias partnerystes (spaudą, profesinius ar savanoriškus tinklus ir t. t.), kad būtų pasiekta kuo didesnė teritorija.

TEMINIS BENDRAVIMAS

Greta informacijos apie Europos paveldo dienų programą sklaidos, Europos paveldo dienas galima panaudoti visuomenės informavimo kampanijai, pavyzdžiui, leidinio tema. Visuotinai žinoma (žr. 1.5 „Tikslinės grupės / auditorijos“), kad Europos paveldo dienos teikia labai svarbią visuomenės informavimo ir visų rūšių partnerystės galimybę. Todėl tikslinga pasinaudoti renginiu kaip galimybe suburti įvairius mokslo, finansinius, profesinius, asociacijų ir kitus partnerius sukurti bendrą teminį projektą, pvz., parodą, leidinį, el. bylą, specialią interneto svetainę ir t. t. Šių partnerių galima paprašyti:

- padėti apibrėžti projektą ir parinkti, kokia informacija turi būti įtraukta;
- finansinio įnašo į projektą, atsižvelgiant į jų galimybes;
- pasirūpinti paruoštų priemonių ir informacijos visuomenei sklaida per konkrečius tinklus.

Patirtis parodė, kad Europos paveldo dienų kontekstas itin palankus tokio pobūdžio projektams įgyvendinti, o tai kartais gali lemti auditorijos ir tikslinės grupės įvairovę, nepalyginamą su kitame kontekste rengiamomis iniciatyvomis.

3.10 Rezultatai ir vertinimas

Kaip ir bet kuris renginys, sutelkiantis daug partnerių ir (palyginti) didelius išteklius bei, žinoma, tenkinantis visuomenės interesus, Europos paveldo dienos kiekvienais metais turėtų būti vertinamos tiek kiekybiniu, tiek kokybiniu aspektu. Be to, rūpinantis renginio kokybe ir užtikrinant, kad jis atitiks visuomenės lūkesčius, pageidautina atlikti reguliarius vertinimus, pagrįstus konkretesniais tyrimais.

METINIS ĮVERTINIMAS

Kasmet per kelias savaites po Europos paveldo dienų turėtų būti atliekamas vertinimas, remiantis programos ir organizatorių tiesiogiai pateiktų duomenų analize. Taip iniciatyvinei grupei bus pateikti kiekybiniai duomenys, kuriais remiantis būtų galima atlikti strateginius pakeitimus ar perorientavimą. Atsižvelgiant į tai, gali būti keičiama:

- atvirų visuomenei objektų skaičius;
- organizuojamos veiklos apimtis;
- objektų tipologija;
- išimties tvarka atidarytų objektų procentas;
- nemokamai lankytinų objektų procentas;
- neįgaliems asmenims prieinamų objektų procentas ir kt.

Vertinant renginį, grupei taip pat bus pateikta kokybinė informacija:

- organizatorių nuomonė apie lankytojų srautus į siūlomus renginius;
- organizatorių nuomonė apie lankytojus;
- organizatorių nuomonė apie koordinavimo veiklą;
- organizatorių nuomonė apie metų temą, ryšių palaikymą, vaizdinę agitaciją, žiniasklaidos partnerystę ir t. t.

Rekomenduojami tolesni veiksmai, kad būtų surinkti šie duomenys: vasarą, kai informacija / informavimo priemonės (plakatai, afišos, programinis dokumentas ir t. t.) siunčiami organizatoriams, reikėtų pridėti paprastą klausimyną (daugiausia vieno A4 formato puslapio), kurį reikia grąžinti koordinatoriui renginio pabaigoje (patirtis rodo, kad beveik pusė organizatorių iš tiesų grąžina šį klausimyną). Siekiant papildyti taip surinktą informaciją, koordinatorius arba jo „koordinavimo partneriai“ (žr. 3.9 „Komunikacija“) gali pasirinkti objektus, apie kuriuos nėra duomenų, dar kartą susisiekti su atsakingais asmenimis ir paprašyti jų pateikti trūkstamą informaciją.

Po šio duomenų surinkimo etapo koordinatorius turėtų parengti išsamų atitinkamų metų Europos paveldo dienų vertinimą ir kartu su apibendrinimu pateikti jį iniciatyvinei grupei. Siekiant visiems organizatoriams perduoti atsiliepimus apie šį darbą, vertinimas, ar bent jau jo santrauka, turėtų būti paskelbta internete, o dar geriau, jeigu būtų surengtas susitikimas, skirtas aptarti pagrindinius

rezultatus (šis susitikimas taip pat gali būti panaudotas pradėti „N+1“ metų Europos paveldo dienas – žr. 3.3 „Tvarkaraštis“).

Be tokio metinio vertinimo naudos koordinatoriui, jo paruošimas neabejotinai yra vertinga priemonė sutelkti įvairius organizatorius, „N+1“ metų Europos paveldo dienų išteklius su valdžios institucijų priežiūra ir net įvardijant naujus partnerius arba rėmėjus.

SPECIALŪS TYRIMAI

Kad ir koks kruopštus ir tikslus būtų šis metinis įvertinimo darbas, jis yra nepakankamas, kad užtikrintų visą informaciją apie renginį ir jo plėtrą. Dėl to, remiantis tyrimais apie Europos paveldo dienų auditoriją, jos lūkesčius, gaunamą iš renginio naudą, kritiką ir t. t., reikia reguliariai atlikti išsamesnį įvertinimą (pvz., kas ketverius arba penkerius metus). Specialistų pagalba tokiems tyrimams yra būtina, nesvarbu, ar tai būtų universitetai, antropologinių ar sociologinių tyrimų laboratorijos, ar apklausas vykdančios organizacijos. Galimi įvairūs metodai – nuo atrankinių objektų tyrimų per Europos paveldo dienas iki parinktų lankytojų apklausos arba vartotojų grupės, atsakingos už kolektyvinius atsakymus į klausimus, sukūrimo.

Net jei tokių tyrimų įgyvendinimas ir tęsimas būtų didelis papildomas darbo krūvis koordinatoriui, pasiekti rezultatai yra nepakeičiami ir gali labai pagerinti Europos paveldo dienų vertinimo poveikį. Visuomenės atsiliepimas į šiuos tyrimus ir jų sklaida internete arba „popieriuje“ gali būti vertinga naujiems renginio įnašams ir partnerystei.